

Milda BURNYTĖ

Lietuvos teisės instituto Tarptautinių ryšių skyriaus

jaunesnioji mokslo darbuotoja

Ankštoji g. 1A, LT-01109 Vilnius

Tel.: (8 5) 249 75 96

El. p. *milda.burnyte@teise.org*

PASITIKĖJIMAS POLITINĖMIS IR TEISĖSAUGOS INSTITUCIJOMIS LIETUVOJE

Lyginant Europos valstybių kontekste, Lietuva pasižymi itin žemais pasitikėjimo politinėmis ir teisėsaugos institucijomis rodikliais. Pasitikėjimo valstybės institucijomis stokos vertinimas yra dvilypis: viena vertus, šis rodiklis gali žymėti skeptišką bei kritišką piliečių poziciją valstybės institucijų atžvilgiu, užtikrinančią efektyvesnę demokratinio proceso kontrolę, kita vertus, nepalanki visuomenės nuomonė gali turėti neigiamų pasekmių demokratinėms institucijoms funkcionavimui. Šiame straipsnyje tiriamas ryšys tarp pasitikėjimo politinėmis ir teisėsaugos institucijomis Lietuvoje ir įvertinamos pasitikėjimo minėtomis institucijomis didinimo perspektyvos.

ĮVADAS

Pasitikėjimas valstybės institucijomis yra vienas iš demokratinės santvarkos efektyvumo rodiklių. Institucijų veiklos rezultatai atsispindi visuomenės narių vertinimuose, todėl itin žemas pasitikėjimo lygmuo žymi problemų demokratinėje sistemoje egzistavimą. Vis dėlto Europos šalių pasitikėjimo valstybės institucijomis rodikliai interpretuojami skirtingai. Kai kurie autoriai tvirtina, kad nevienoda demokratinio valdymo patirtis ir skirtingos Vakarų Europos šalių bei pokomunistinių Centrinės ir Rytų Europos valstybių politinės kultūros nulemia dvejopus visuomenės narių vertinimų motyvus: senųjų demokratijų atveju žemas pasitikėjimo institucijomis rodiklis aiškinamas kaip paplitusių postmaterialių vertybių bei kritiško požiūrio į politinį procesą pasekmė,¹ o pokomunistinėse šalyse pasitikėjimo institucijomis stoka gali atspindėti visuomenės nusivylimą demokratine sistema ir turėti itin neigiamų pasekmių jos funkcionavimui:

---

¹ Catterberg G., Hooghe M., 2011, Mishler W., Rose R., 1997.

valstybės ekonomikai, socialinei atmosferai bei politiniam visuomenės narių aktyvumui.² Vis dėlto nėra pagrįsta žemus pasitikėjimo valstybės institucijomis rodiklius Centrinėje ir Rytų Europoje interpretuoti vien kaip nusivylimo demokratine sistema rezultatą – šie rodikliai kartu gali atspindėti ir neigiamas visuomenės narių reakcijas į konkrečius politinius sprendimus ar įvykius ir nebūtinai reikšti neigiamą visos politinės sistemos vertinimą.

Sąsajos tarp politinio pasitikėjimo ir pasitikėjimo teisėsaugos institucijomis, politinio joms paklusti bei pateisinti korupciją yra gana išsamiai analizuotos užsienio mokslinėje literatūroje.³ Ši problema taip pat yra itin aktuali Lietuvos, pasižyminčios vienais žemiausių pasitikėjimo politinėmis ir teisėsaugos institucijomis rodiklių Europoje, atveju. Tai atspindi įvairiapusiai politinės kultūros, o kartu ir politinio pasitikėjimo Lietuvoje, tyrimai: tirtos politinio pasitikėjimo ir politinio dalyvavimo sąsajos, vertybinis valstybės tarnautojo profilis, pilietinės kultūros formavimosi aplinkybės, vertybinių nuostatų kaita ir politinio pasitikėjimo priežastys (A. Jankauskas *et al.* (2002), J. Palidaskaitė (2008), R. Žiliukaitė (2007, 2008), M. Bartuškaitė, A. Žilys (2011), J. Imbrasaitė (2011)). Taip pat atlikti ir išsamūs pasitikėjimo teisėsaugos institucijomis tyrimai ir analizuotos žemo pasitikėjimo teisėsaugos sistema priežastys (A. Dobryninas *et al.* (2012), G. Valickas (2012), E. Vileikienė (2012), V. Valančius (2005)).

Tačiau iki šiol nėra tirtos sąsajos tarp pasitikėjimo politinėmis ir teisėsaugos institucijomis rodiklių Lietuvoje, kurios galėtų padėti įvertinti pasitikėjimo stokos problemos mastą ir kartu įvardyti tinkamiausią pasitikėjimo politinėmis ir teisėsaugos institucijomis didinimo strategiją. Šiame straipsnyje siekiama iširti, ar egzistuoja ryšys tarp pasitikėjimo parlamentu, politinėmis partijomis bei šalies politikais ir pasitikėjimo teisėsaugos sistema Lietuvoje, kartu apžvelgiant pasitikėjimo minėtomis institucijomis didinimo perspektyvas. Straipsnyje remiamasi lietuvių ir užsienio autorių moksliniais darbais ir Lietuvos statistikos departamento bei Europos socialinio tyrimo (*European Social Survey*) (2010 m.) duomenimis.

1. PASITIKĖJIMĄ POLITINĖMIS INSTITUCIJOMIS LEMIANTYS VEIKSNIAI

Vertinant pasitikėjimą politinėmis institucijomis dažniausiai pasitelkiamas „politinio pasitikėjimo“ terminas, kadangi tyrimai rodo, jog individai vertina ne tik kiekvieną instituciją ar veikėją atskirai (politines partijas, parlamentą, vyriausybę ar atskirus

---

² Dimitrova-Grajzl V., Simon E., 2010.

³ Marien S., Hooghe M., 2011, Sööt M.-L., Rootalu K., 2012, Jackson J. et al., 2011, Kotzian P., 2011.

politikus), bet ir apibendrina visos politinės sistemos veiklą.⁴ Ši sąvoka yra dvilypė: viena vertus, politinis pasitikėjimas apibrėžia pasitikėjimą institucija etine prasme, t. y. pasitikėjimą jos darbo skaidrumu ir nešališkumu, kita vertus, jis apima ir pasitikėjimo klausimą kompetencijos prasme, kai tikima, jog institucija yra pakankamai kompetentinga atlikti savo funkcijas.⁵ Pastarasis kriterijus dažniausiai įvardijamas kaip institucijos patikimumas, o pasitikėjimo rodiklis siejamas su institucijos veiklos skaidrumu.

Analizuojant teorijas, apibrėžiančias politinį pasitikėjimą lemiančius veiksnius, galima išskirti dvi pozicijas. Pirmoji teorijų grupė – kultūrinės teorijos – pabrėžia vertybes ir įsitikinimus politinių institucijų atžvilgiu, suformuotus ankstyvosios individo patirties, dažniausiai susijusių su socialine bei ekonomine padėtimi, išsilavinimu.⁶ Antroji teorinė pozicija – institucinės teorijos, priešingai, politinį pasitikėjimą vertina kaip dabartinių politinių institucijų darbo vertinimo išdavą.⁷ Remiantis kultūrinėmis teorijomis, tiek Vakarų, tiek Rytų ar Centrinės Europos šalyse, pasižyminciose žemais politinio pasitikėjimo rodikliais, pasiekti aukštesnį pasitikėjimo lygmenį užtruktų mažiausiai dešimtmečius, įvykus kartų ir vertybinių nuostatų pokyčiui. Tačiau, pasak institucinių teorijų, nepalankiai visuomenėje vertinamos institucijos pasitikėjimą gali kelti skatindamos ekonomikos augimą bei efektyviai kovodamos su korupcija – tai strategija, numatanti gerokai spartesnius pasitikėjimo institucijomis rodiklių pokyčius.

Remiantis W. Mishlerio ir R. Rose'o dešimtyje pokomunistinių Centrinės ir Rytų Europos valstybių atliktu politinio pasitikėjimo ištakų tyrimu, individualus esamos politinės ir ekonominės padėties bei valstybės institucijų veiklos vertinimas yra reikšmingesnis veiksnys lemiant individų pasitikėjimą politinėmis institucijomis nei ankstyvoji socializacijos patirtis.⁸ Tačiau siekiant kelti pasitikėjimą politinėmis institucijomis negalima atmesti politinį pasitikėjimą formuojančių ilgalaikių veiksnių, kuriuos akcentuoja kultūrinės teorijos, svarbos. Ekonominis augimas priklauso ne tik nuo politinių sprendimų bei reformų, tačiau ir nuo šalyje susiformavusios verslo kultūros, o kartu jokios antikorupcinės priemonės nėra pajėgios per trumpą laikotarpį pakeisti visuomenės narių nuostatų, lemiančių korupcijos toleravimą.

---

⁴ Hooghe M. Why There is Basically Only One Form of Political Trust // *British Journal of Politics and International Relations*, 2011, 13 (2), p. 270–275.

⁵ Kotzian P. Conditional trust: The role of individual and system - level features for trust and confidence in institutions // *Zeitschrift für Vergleichende Politikwissenschaften*, 2011, 5, p. 30.

⁶ Almond G. A., Verba S., 1963, Inglehart R., 1997, Putnam R. D., 1993.

⁷ Coleman J. S., 1990, Dasgupta P., 1988, Hetherington M. J., 1998.

⁸ Mishler W., Rose R. What Are the Origins of Political Trust?: Testing Institutional and Cultural Theories in Post-communist Societies // *Comparative Political Studies*, 2001, 34 (1), p. 33–50.

Žemas politinio pasitikėjimo lygis aiškinamas įvairiapusiškai: kaip žiniasklaidoje dominuojančios neigiamos informacijos rezultatas, aukšto korupcijos lygio išdava ar nusivylimo demokratinėmis institucijomis pasekmė, naujai įkurtose demokratijose pasireiškianti kaip vadinamasis laikotarpis po „medaus mėnesio“.⁹ Be to, pasitikėjimo lygis gali varijuoti ir tarp skirtingų politinių institucijų – visuomenės nariai linkę mažiau pasitikėti įstatymų leidžiamosios valdžios institucijomis nei jų sprendimus įgyvendinančiomis.¹⁰ Kartu pasitikėjimas politinėmis institucijomis priklauso ir nuo individo socioekonominės padėties. Aukštesnės socialinės ir geresnės ekonominės pozicijos visuomenės nariai labiau linkę pasitikėti politinėmis institucijomis nei mažesniu socialiniu ir ekonominiu kapitalu disponuojantys asmenys, neturintys tokių privilegijų bei negaunantys panašių rezultatų iš demokratinės sistemos kaip pirmieji.¹¹ Todėl egzistuojant dideliame atotrūkiui tarp žemiausias ir didžiausias pajamas gaunančių asmenų ir pirmajai grupei sudarant didžiąją dalį visuomenės, tikėtina, jog pasitikėjimo politinėmis institucijomis procentas nebus aukštas.

Vis dėlto žemas pasitikėjimo politinėmis institucijomis lygmuo nebūtinai reiškia neigiamas prognozes. Šis rodiklis gali būti traktuojamas kaip kritiško individų požiūrio į politiką vyravimas, o kartu jų atsparumas populistinėms programoms, griežtesnis politinių sprendimų vertinimas bei efektyvesnė politikos dalyvių kontrolė. Politikos sferoje vykstančius pokyčius iliustruoja faktas, jog senosios Vakarų demokratijos kartais pasižymi žemesniais politinio pasitikėjimo rodikliais nei pokomunistinės valstybės. Remiantis S. Marien ir M. Hooghe'o atliktu tyrimu naudojant Europos vertybių tyrimo duomenis (1999–2001 m.), bendras politinio pasitikėjimo rodiklis Lenkijoje yra didesnis nei Prancūzijoje ar Italijoje, o politinės sistemos nestabilumo problemų kamuojamą Belgiją šiuo rodikliu lenkia net keletas pokomunistinių valstybių: Latvija, Lenkija, Rumunija, Slovakija, Baltarusija ir Bulgarija.¹² Šie duomenys atspindi postmaterialių vertybių nulemtą kritišką poziciją valdžios veiksmų atžvilgiu pažengusiose industrinėse šalyse.¹³ Pastarosios visuomenės dažnai pasižymi aktyviu politiniu dalyvavimu, todėl žemi pasitikėjimo rodikliai žymi paplitusį skepticizmą vertinant politinių institucijų veiklą.

⁹ Catterberg G., Moreno A. The Individual Bases of Political Trust: Trends in New and Established Democracies // *International Journal of Public Opinion Research*, 2005, 18 (1), p. 32.

¹⁰ Grönlund K., Setälä M. In Honest Officials We Trust: Institutional Confidence in Europe // *The American Review of Public Administration*, 2012, 42 (5), p. 538.

¹¹ Słomczyński K. M., Janicka K. Structural Determinants of Trust in Public Institutions // *International Journal of Sociology*, 2009, 39 (1), p. 15.

¹² Marien S., Hooghe M. Does political trust matter? An empirical investigation into the relation between political trust and support for law compliance // *European Journal of Political Research*, 2011, 50, p. 277.

¹³ Catterberg G., Moreno A. The Individual Bases of Political Trust: Trends in New and Established Democracies // *International Journal of Public Opinion Research*, 2005, 18 (1), p. 43.

Tačiau politinio pasitikėjimo trūkumas pokomunistinėse Rytų Europos šalyse siejamas su sovietinio režimo paveldu,¹⁴ demokratių institucijų patirties stoka, nesugebėjimu dorotis su naujo tipo problemomis ir prisitaikyti prie demokratių politinio žaidimo taisyklių.¹⁵ Reikšmingos įtakos tam turi valstybės vaidmens pokytis. Transformaciją patyrusių šalių piliečiai valstybę laiko pagrindiniu socialinės lygybės, teisingumo ir socialinės apsaugos sergėtoju bei užtikrintoju.¹⁶ Stipraus lyderio bei globėjiškos valstybės troškimas pokomunistinėse šalyse siejamas ne tik su sovietinio laikotarpio paveldu, tačiau ir su tarpukario autoritarinių režimų patirtimi.¹⁷ Didžiąja dalimi nepasitenkinimas visuomenėje kyla dėl ekonominių pokyčių, todėl daugelyje pokomunistinių Rytų Europos šalių, nors ir vyrauja pritarimas demokratiniam režimui, tačiau kartu egzistuoja neigiamas požiūris į naują ekonominę sistemą.¹⁸ Perėjimas iš planinės prie rinkos ekonomikos, valstybės įtakos sumažėjimas, jos tikslų pokytis, kartu išliekanti daliai sovietinio laikotarpio politinės nomenklatūros, valstybės tarnautojų, teisėsaugos institucijų darbuotojų, ne visuomet savo darbo metodus derinantys su demokratiniais principais, lemia atotrūkį tarp eskaluojamų naujos demokratinės sistemos idealų bei akimirksniu nespėjusios pasikeisti politinės ir ekonominės realybės.

2. PASITIKĖJIMĄ TEISĖSAUGOS INSTITUCIJOMIS LEMIANTYS VEIKSNIAI

Panaši tendencija, kaip ir politinių institucijų atveju, pastebima analizuojant pasitikėjimą teisėsaugos sistema. Šiaurės ir Vakarų Europos valstybėms būdingi aukštesni pasitikėjimo teisėsaugos institucijomis rodikliai nei Rytų Europos šalims – demokratijos naujokėms. Labiausiai teisėsaugos sistema pasitikima Skandinavijos šalyse, Austrijoje, Nyderlanduose, Vokietijoje, o mažiausiai pasitikėjimo rodikliais pasižymi Lietuva ir Bulgarija.¹⁹ Pokomunistinėms valstybėms būdingas bendras pasitikėjimo stokos pro-

---

¹⁴ *Dimitrova-Grajzl V., Simon E.* Political Trust and Historical Legacy: The Effect of Varieties of Socialism // *East European Politics and Societies*, 2010, 24/2, p. 224.

¹⁵ *Mishler W., Rose R.*, 2001, p. 41–42.

¹⁶ *Örkény A., Székelyi M.* Views on Social Inequality and the Role of the State: Posttransformation Trends in Eastern and Central Europe // *Social Justice Research*, 2000, 13/2, p. 211.

¹⁷ *Ehin P.* Political Support in the Baltic States, 1993–2004 // *Journal of Baltic Studies*, 2007, 38/1, p. 16.

¹⁸ *Rose R., Mishler W.* Mass Reaction to Regime Change in Eastern Europe: Polarization or Leaders and Laggards? // *British Journal of Political Science*, 1994, 24/2, p. 177.

¹⁹ *Dobryninas A. et al.* Pasitikėjimo Lietuvos teisėsauga profiliai. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012, p. 81–82.

blemos vardiklis – transformacija iš totalitarinės į demokratinę sistemą, kai radikaliai keičiamas teisėsaugos institucijų pobūdis bei tikslas: nuo tarnavimo politiniam aparatui, totalitarinio režimo palaikymo pereinama prie ideologiškai neutralaus teisingumo ir saugumo visuomenėje užtikrinimo.²⁰

Vis dėlto negalima teigti, kad visose posovietinėse valstybėse situacija yra viena. Kartu jos pasižymi ir individualiais istoriniais, kultūriniais bruožais, nevienodu demokratijos konsolidacijos procesu bei skirtingomis politinio, ekonominio ir socialinio gyvenimo aktualijomis – didžiąja dalimi ir lemiančiais neigiamą visuomenės narių teisėsaugos sistemos vertinimą. Pasitikėjimo lygmuo taip pat varijuoja tarp skirtingų teisėsaugos institucijų. Kiek pasitikima konkrečia institucija, priklauso ne tik nuo jos veiklos efektyvumo, bet ir nuo to, koku mastu visuomenės nariai su ja susiduria tiesiogiai, kiek plačiai pastebimi jos darbo rezultatai, taip pat ar suprantama šios institucijos veiklos specifika plačiajai visuomenės daliai. Žinių trūkumas lemia ne tik nesusiformavusią nuomonę apie teisėsaugos institucijų veiklą, tačiau ir mažesnę pasitikėjimą jomis visuomenėje.²¹ Tikėtina, jog būtent dėl šios priežasties policija Lietuvoje pasižymi didžiausiu pasitikėjimo procentu iš visų teisėsaugos institucijų. Policijos veikla – viešosios tvarkos užtikrinimas – labiausiai pastebima kasdieniniame gyvenime, taip pat su šios institucijos pareigūnais kontaktuojama dažniausiai.

Vertindami pasitikėjimą teismais ir policija individai itin linkę atsižvelgti į vadinamąjį žmogiškąjį faktorių, t. y. ar šių institucijų pareigūnų elgesys jų atžvilgiu buvo teisingas ir ar jis buvo tinkamas su kitais visuomenės nariais. Pasitikėjimas teisėsaugos institucijomis yra didesnis, kai vyrauja įsitikinimas, jog pareigūnai su kitais piliečiais elgiasi pagarbiai, nuoširdžiai ir geranoriškai.²² Jei visuomenės nariai mano, jog jų teisės yra gerbiamos, atsižvelgiama į jų poreikius bei elgiamasi su pagarba, jie bus labiau linkę teigiamai vertinti teisėsaugos institucijas.²³ Taip pat itin svarbus ir visuomenės požiūris į korupciją teisėsaugos sferoje. Korupcija skatina nepasitikėjimo kultūrą,²⁴ todėl žiniasklaidoje vyraujanti informacija apie korupcijos

---

²⁰ *Caparini M., Marenin O.* Crime, Insecurity and Police Reform in Post-Socialist CEE // *The Journal of Power Institutions in Post-Soviet Societies*, 2005, 2, p. 10.

²¹ *Dobryninas A. et al.*, p. 79.

²² *Tyler T. R.* Public Trust and Confidence in Legal Authorities: What Do Majority and Minority Group Members Want from the Law and Legal Institutions? // *Behavioral Sciences & the Law*, 2001, 19 (2), p. 33–234.

²³ *Sprott J. B., Greene C.* Trust and Confidence in the Courts: Does the Quality of Treatment Young Offenders Receive Affect Their Views of the Courts? // *Crime and Delinquency*, 2010, 56 (2), p. 271.

²⁴ *Cattenberg G., Moreno A.*, p. 42–43.

skandalus ar visuomenės narių susidūrimas su korumpuotais pareigūnais neigiamai veikia pasitikėjimą teisėsaugos sistema.

Apibendrinant galima teigti, kad pasitikėjimas teisėsaugos institucijomis yra nulėmtas įvairių veiksnių kompleksu: viena vertus, jis yra veikiamas tų pačių faktorių kaip ir pasitikėjimas politinėmis institucijomis – demokratinio valdymo patirties, konkrečių visuomenę sukrėtusių įvykių atgarsio, žiniasklaidos, kita vertus, jis priklauso ir nuo tiesioginio visuomenės narių susidūrimo su teisėsaugos institucijomis ir jų pareigūnais. Pastarasis veiksnys nėra svarbus politinio pasitikėjimo atveju, nes su šiomis institucijomis tiesiogiai susiduria tik nedidelė dalis piliečių. Apibrėžus atskiras pasitikėjimą tiek politinėmis, tiek teisėsaugos institucijomis lemiančias priežastis, kitas žingsnis analizuojant pasitikėjimo stokos problemą – ištirti, ar egzistuoja ryšys tarp pasitikėjimo šiomis institucijomis rodiklių.

3. RYŠYS TARP PASITIKĖJIMO POLITINĖMIS IR TEISĖSAUGOS INSTITUCIJOMIS LIETUVOJE

Siekiant ištirti ryšį tarp pasitikėjimo politinėmis ir teisėsaugos institucijomis Lietuvoje, konkrečiau – įvertinti, ar egzistuoja sąsajos tarp pasitikėjimo teisėsaugos sistema bei pasitikėjimo šalies parlamentu, politinėmis partijomis ir politikais rodiklių, pasitelkiama 2012 metais publikuotų Europos socialinio tyrimo (2010 m.) duomenų analizė. Lyginant, kiek respondentai pasitiki skirtingomis institucijomis, matoma, jog teisėsaugos sistema Lietuvoje yra pasitikima labiau nei politinėmis institucijomis ar politikos veikėjais. Iš viso 11 % respondentų pareiškia stiprų pasitikėjimą teisėsauga ir beveik dvigubai mažiau – tik 6 % respondentų išreiškia tokį pat pasitikėjimą šalies politikais. Ryškų nepasitikėjimą teisėsauga pareiškia 55 % respondentų, o parlamentu – 71 % respondentų. Tai vieni žemiausių pasitikėjimo politinėmis ir teisėsaugos institucijomis rodiklių Europoje (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Pasitikėjimas politinėmis ir teisėsaugos institucijomis Europoje (proc.)

	Pasitikėjimas parlamentu			Pasitikėjimas politinėmis partijomis			Pasitikėjimas politikais			Pasitikėjimas teisėsauga		
	N	N/N	P	N	N/N	P	N	N/N	P	N	N/N	P
Belgija	31,7	48,4	20,0	42,0	54,7	3,3	41,4	55,6	3,0	26,2	61,5	12,3
Bulgarija	67,6	22,4	10,0	74,7	18,9	6,5	74,9	19,8	5,4	65,7	24,2	10,1
Šveicarija	13,3	41,8	44,9	23,0	64,7	12,3	21,5	64,9	13,5	11,6	50,9	37,5
Kipras	27,2	46,8	25,9	45,5	45,0	9,5	44,2	46,1	9,7	19,1	52,4	28,4
Čekija	56,5	31,0	12,6	67,4	28,1	4,5	68,4	27,5	4,2	42,5	46,1	11,4
Vokietija	38,1	42,9	19,0	54,5	41,4	4,1	54,3	41,4	4,3	20,9	52,8	26,3
Danija	15,1	41,4	43,5	17,5	71,3	11,2	20,1	70,4	9,6	4,6	38,5	56,9
Estija	37,0	41,6	21,4	49,7	42,6	7,7	47,3	46,1	6,6	23,4	53,7	22,9
Ispanija	31,7	49,5	18,8	61,5	36,3	2,2	61,5	35,5	3,0	33,4	55,0	11,6
Suomija	20,3	43,5	36,2	30,8	61,9	7,3	32,8	60,5	6,7	6,8	45,0	48,2
Prancūzija	37,3	46,2	16,5	56,7	41,0	2,3	55,4	41,1	3,5	26,9	58,9	14,2
Didžioji Britanija	41,2	37,9	20,8	47,0	47,3	5,7	49,9	44,5	5,6	23,8	54,5	21,6
Graikija	74,0	20,1	5,9	84,9	13,3	1,8	85,5	13,0	1,5	45,3	42,2	12,5
Kroatija	71,6	20,5	7,9	79,9	15,9	4,2	81,0	15,5	3,5	54,9	36,5	8,6
Vengrija	39,9	38,4	21,7	57,3	35,0	7,8	57,3	36,2	6,5	32,4	50,9	16,7
Airija	47,3	36,8	15,9	57,8	36,5	5,8	56,2	37,9	5,9	26,0	54,0	19,9
Lietuva	71,1	22,5	6,3	69,4	22,9	7,7	68,2	26,1	5,7	54,7	34,4	10,9
Nyderlandai	16,7	51,0	32,3	15,7	78,5	5,7	16,9	77,0	6,1	13,6	64,2	22,3
Norvegija	13,2	40,2	46,6	20,8	70,9	8,3	22,5	68,4	9,0	7,9	45,7	46,3
Lenkija	51,7	34,9	13,4	66,0	28,6	5,4	64,8	30,4	4,8	37,0	49,1	13,9
Portugalija	56,9	32,9	10,1	75,1	22,7	2,3	75,2	22,5	2,3	47,7	43,7	8,6
Rusija	49,2	29,2	21,5	55,0	30,9	14,1	56,1	29,9	13,9	46,1	35,4	18,5
Švedija	10,4	36,3	53,3	18,1	71,8	10,1	19,3	70,6	10,1	8,4	53,5	38,1
Slovėnija	57,7	30,9	11,4	71,2	24,4	4,4	72,1	23,6	4,3	57,8	33,8	8,4
Slovakija	51,3	39,5	9,2	61,0	34,4	4,6	58,8	37,2	3,9	46,1	43,8	10,1
Ukraina	73,5	19,0	7,5	72,7	20,8	6,5	74,6	19,3	6,1	66,6	23,3	10,2

N – nepasitiki; N/N – nei pasitiki, nei nepasitiki; P – pasitiki.

Šaltinis: Europos socialinis tyrimas (2010 m.)

Europos socialinio tyrimo (2010 m.) duomenų analizės rezultatai parodė, jog egzistuoja vidutinio stiprumo statistiškai reikšmingas ryšys tarp pasitikėjimo teisėsaugos sistema bei pasitikėjimo šalies parlamentu (Somer's d =, 607), pasitikėjimo politinėmis partijomis (Somer's d =, 455) ir pasitikėjimo politikais (Somer's d =, 473) Lietuvoje.

Pastarasis koeficientas nurodo ryšio tarp minėtų kintamųjų stiprumą, o tiesinės regresijos modelis turėtų nustatyti, koku mastu politinį pasitikėjimą išreiškiantys rodikliai prognozuoja pasitikėjimo teisėsaugos sistema lygmenį. Remiantis 2 lentelėje pateiktais tiesinės regresijos modelio duomenimis, pasitikėjimas šalies parlamentu, politinėmis partijomis ir politikais prognozuoja 31 % pasitikėjimo teisėsaugos institucijomis Lietuvoje reikšmių ($R^2 = ,310$). Mažiausiai reikšmingas pasitikėjimo teisėsauga modelyje yra pasitikėjimą politinėmis partijomis išreiškiantis kintamasis ($B = ,167$; $p = ,000$), o štai pasitikėjimas šalies parlamentu bei pasitikėjimas politikais yra vienodai svarūs ($B = ,232$; $p = ,000$). Šie duomenys rodo, jog kuo stipriau respondentas išreiškia nepasitikėjimą politinėmis institucijomis, tuo labiau tikėtina, kad jis nepasitikės ir teisėsaugos sistema, bei atvirkščiai – kuo labiau jis nepasitiki teisėsaugos sistema, tuo labiau tikėtina, jog šis respondentas nepalankiai įvertins ir politines institucijas. Apibendrinant galima teigti, kad tarp pasitikėjimo politinėmis institucijomis ir politikais bei pasitikėjimo teisėsaugos sistema egzistuoja vidutinio stiprumo ryšys, todėl dėl tam tikrų aplinkybių visuomenėje mažėjant pasitikėjimui viena iš šių institucijų, tai turėtų paveikti ir kitos institucijos vertinimą. Šios sąsajos galėtų reikšti, jog visuomenės akyse teisėsaugos sistema nėra visiškai autonomiška nuo politinės sferos, o politinis pasitikėjimas tam tikru mastu taip pat yra lemiamas ir teisėsaugos institucijų veiklos rezultatų vertinimą.

Atlikus analogišką kitų Europos valstybių analizę, galima išskirti Estijos atvejį, kurioje politinis pasitikėjimas ir pasitikėjimas teisėsaugos sistema yra itin susiję ($R^2 = ,437$). Taip pat ryšys tarp pasitikėjimo minėtomis institucijomis pastebimas Slovakijoje ($R^2 = ,392$), Nyderlanduose ($R^2 = ,372$), Belgijoje ($R^2 = ,366$), Švedijoje ($R^2 = ,336$), Prancūzijoje ($R^2 = ,316$) bei Vokietijoje ($R^2 = ,315$). Remiantis šiais duomenimis, galima teigti, jog politinio pasitikėjimo ir pasitikėjimo teisėsaugos sistema sąsajos būdingos ne tik žemu pasitikėjimu minėtomis institucijomis pasižyminčioms šalims, tačiau ir aukštus pasitikėjimo valstybės institucijomis rodiklius turinčioms valstybėms. Taip pat polinkį panašiai vertinti politines ir teisėsaugos institucijas nepagrįsta aiškinti remiantis Rytų ir Vakarų Europos skirtimi, nes ši tendencija yra būdinga tam tikroms tiek Rytų, tiek Vakarų Europos valstybėms.

2 lentelė. Politinio pasitikėjimo įtaka pasitikėjimui teisėsaugos sistema – tiesinės regresijos modelis 1

	B	Std. paklaida	Beta
(Konstanta)	,724	,135	
Pasitikėjimas šalies parlamentu	1,017	,119	,232
Pasitikėjimas politinėmis partijomis	,188	,046	,167
Pasitikėjimas politikais	,262	,047	,232

$N = 1506$; $R^2 = 0,310$; $p = ,000$.

Siekiant aiškiau nustatyti, su kokiais veiksniais susijęs pasitikėjimas teisėsaugos sistema Lietuvoje, tiesinės regresijos modelis papildomas kintamaisiais: „Pasitikėjimas

policija“, „Teismai daugiau apsaugo turtingus ir galingus nei neturtingus žmones“ bei „Dauguma žmonių galima pasitikėti arba niekada negalima būti pernelyg atsargiam“. Kintamasis „Pasitikėjimas policija“ yra būtinas iširti, kiek teisėsaugos sistemos vertinimai susiję su pasitikėjimu viena šios sistemos institucijų, su kuria visuomenės nariai kontaktuoja dažniausiai. Taip pat svarbus ir požiūrį į teismų nešališkumą bei nepriklausomumą vertinantis kintamasis, rodantis, kaip respondentai vertina lygybę prieš įstatymą ir kiek opi ekonominės nelygybės problema. Pasitikėjimą kitais visuomenės nariais išreiškiantis kintamasis yra reikšmingas siekiant iširti, ar pasitikėjimas teisėsaugos sistema Lietuvoje susijęs su platesne nepasitikėjimo kultūra.

Papildžius tiesinės regresijos modelį minėtais kintamaisiais, gauti rezultatai rodo (3 lentelė), jog politinį pasitikėjimą išreiškiantys kintamieji, pasitikėjimas policija, teismų nešališkumo ir nepriklausomumo vertinimas bei pasitikėjimas kitais visuomenės nariais prognozuoja jau 53 % pasitikėjimo teisėsaugos sistema Lietuvoje reikšmių ($R^2 = 0,528$). Didžiausią įtaką šiame modelyje turi pasitikėjimas policija ($B = ,484$; $p = ,000$), o mažiausiai reikšmingas yra pasitikėjimą kitais visuomenės nariais išreiškiantis kintamasis ($B = ,059$; $p < 0,05$). Apibendrinus teigtina, kad pasitikėjimas teisėsaugos sistema stipriausiai susijęs su požiūriu į policiją, kurios darbo rezultatai akivaizdžiausiai pastebimi bei juos lengviausiai vertinti. Iš politinį pasitikėjimą išreiškiančių kintamųjų modelyje reikšmingiausias – pasitikėjimas šalies parlamentu ($B = ,155$; $p = ,000$), mažiausiai svarus – pasitikėjimas politikais ($B = ,073$; $p < 0,05$). Taip pat reikšmingas ir teismų nepriklausomumą bei nešališkumą matuojantis kintamasis ($B = ,136$; $p = ,000$), rodantis, kad nepasitikėjimas teisėsauga susijęs ir su požiūriu, jog teismų sprendimus įmanoma nulemti finansiniais resursais arba įtaka. Šie vertinimai gali būti nulemti visuomenės nepasitenkinimo egzistuojančia ekonomine nelygybe. Nestiprus ryšys nustatytas ir tarp pasitikėjimo teisėsaugos sistema bei pasitikėjimo kitais visuomenės nariais, tačiau jis yra pernelyg menkas, jog būtų galima daryti išvadas apie platesnės nepasitikėjimo kultūros įsitvirtinimą visuomenėje.

3 lentelė. Pasitikėjimą teisėsaugos sistema Lietuvoje lemiantys veiksniai – tiesinės regresijos modelis 2

	B	Standartinė paklaida	Beta
(Konstanta)	-1,312	,168	
Pasitikėjimas šalies parlamentu	,678*	,102	,155
Pasitikėjimas politinėmis partijomis	,124**	,039	,111
Pasitikėjimas politikais	,082**	,040	,073
Teismai daugiau apsaugo turtingus ir galingus nei neturtingus žmones	,371*	,051	,136
Pasitikėjimas policija	,431*	,018	,484
Dauguma žmonių galima pasitikėti arba niekada negalima būti pernelyg atsargiam	,060**	,019	,059

N = 1425; $R^2 = 0,528$; * $p = ,000$; ** $p < 0,05$.

Nors tarp pasitikėjimo policija ir pasitikėjimo teisėsaugos sistema egzistuoja stipriausias ryšys, tačiau politinio pasitikėjimo faktorius išlieka itin reikšmingas. Sąsajos tarp pasitikėjimo politinėmis institucijomis bei pasitikėjimo teisėsaugos sistema žymi, kad nemaža dalis visuomenės narių, vertindami šių institucijų veiklą, nėra linkę tarp jų daryti griežtos perskyros. Esant itin žemam pasitikėjimo minėtomis institucijomis lygmeniui tai gali lemti nepalankią socialinę atmosferą valstybinės valdžios atžvilgiu: neigiami tam tikros institucijos veiklos, politinių sprendimų ar įvykių vertinimai gali sukelti nepasitenkinimą tiek politinėmis institucijomis, tiek teisėsaugos sistema ir dar labiau didinti nepasitenkinimą jomis tarp visuomenės narių.

4. PASITIKĖJIMO POLITINĖMIS IR TEISĖSAUGOS INSTITUCIJOMIS DIDINIMO PERSPEKTYVOS

Pasitikėjimo politinėmis ir teisėsaugos institucijomis kėlimo klausimas yra itin problemiškas. Daug vilčių pokomunistinėse visuomenėse dedama į kartų pokytį, kuris turėtų savaime išspręsti žemo pasitikėjimo problemą. Politinės kultūros tyrimuose spėta, jog nepriklausomybės metais augusi karta pasižymės naujo tipo vertybėmis (skirtingomis nei jų tėvai, kurių ankstyvosios socializacijos laikotarpis truko sovietinės okupacijos metu), teigiamu požiūriu į valstybės institucijas ir didesniu politiniu aktyvumu. Tačiau R. Žiliukaitės atlikto Lietuvos jaunimo socialinių ir politinių vertybių tyrimo rezultatai rodo, jog jaunesnio amžiaus visuomenės narių dalyvavimas įvairiose pilietinėse bei politinėse veiklose, jų socialinės ir politinės nuostatos remiasi sekuliariomis, racionaliomis vertybėmis. Naujos kapitalizmo sąlygos lėmė individualizmo ir pragmatinių vertybių įsigalėjimą visuomenėje, o kartu ir bendruomeninių pilietinių dorybių nuosmukį.²⁵ Tokios jaunosios kartos Lietuvos žmonių vertybinės orientacijos lemia, jog jų požiūris į politines institucijas yra labiau paveiktas visuomenėje vyraujančio politinio ir socialinio susvetimėjimo, kas tarp jaunų žmonių skatina politinę apatiją bei pasyvumą.²⁶

Analogišką situaciją rodo ir M.-L. Sööt bei K. Rootalu Estijoje atliktas tyrimas. Manyta, kad jaunosios kartos išpažįstamos vertybės turėtų pasižymėti parama demokratijai bei priešišku požiūriu į korupciją, tačiau pastebimos visiškai priešingos tendencijos: jaunesnio amžiaus visuomenės nariai dėl tarp jų vyraujančio nepalankaus požiūrio į valstybės institucijas yra labiau linkę toleruoti korupciją nei vyresnioji karta. Vadinamajai naujai kartai, besivadovaujančiai individualistinėmis, į asmeninę naudą ir gėrį orientuotomis nuostatomis, nėra svarbios tokios bendruomeninės ver-

---

²⁵ *Palidaukaitė J.* Vertybinis valstybės tarnautojo profilis šiuolaikinės Lietuvos politinės kultūros kontekste // *Politologija*, 2008, 2 (50), p. 30–33.

²⁶ *Žiliukaitė R.* Vertybiniai pokyčiai Lietuvos visuomenėje: nuo tradicinių link sekuliarių – racionalių vertybių // *Sociologija. Mintis ir veiksmas*, 2007, 1 (19), p. 19–20.

tybės kaip patriotizmas ar valstybės gerovė, todėl tarp jos paplitęs negatyvus požiūris į politines ir teisėsaugos institucijas, pasitraukimas į privačią sferą, visuomeninės moralės nesilaikymas gali turėti itin neigiamų pasekmių.²⁷ Viena iš šių pasekmių yra neteisėto elgesio (vengimo mokėti mokesčius, nepagrįsto socialinių išmokų reikalavimo, kyšininkavimo, *etc.*) toleravimas visuomenėje.²⁸ Todėl galima teigti, jog kartų pokytis neišspręs egzistuojančios pasitikėjimo stokos problemos ir valstybei derėtų imtis konkrečių priemonių šiai problemai spręsti.

Siekiant didinti pasitikėjimą valstybės institucijomis ir kartu užkirsti kelią beįsitvirtinančiam neteisėto elgesio toleravimui nebūtų tikslinga apsiriboti vien į staigius pokyčius orientuotomis reformomis, tačiau reikėtų apsisibrėžti ir ilgalaikę perspektyvą apimančią strategiją, siekiančią bėgant laikui paskatinti pokyčius pačioje bendruomeninėje kultūroje. Todėl tinkamiausias kelias – derinti kultūrinių bei institucinių teorijų siūlomas priemones. K. Lühiste Baltijos šalyse atliktas tyrimas patvirtina šių išvadą ir siūlo kaip pasitikėjimo valstybės institucijomis didinimo strategiją – į politinį procesą įtraukiančių organizacijų steigimą bei paramos joms skatinimą, tokiu būdu siekiant visuomenės narius kuo labiau priartinti prie politinių sprendimų priėmimo bei mažinti politinę jaunų žmonių apatiją. Kitas svarbus aspektas – ekonominė situacija šalyje ir valstybinių lėšų naudojimas. Politikos formuotojai priimdami sprendimus turėtų orientotis į programas, mažinančias finansinį atotrūkį tarp skirtingų visuomenės grupių, ir švelninti ekonominę nelygybę. Kartu valstybei derėtų orientotis į ekonomikos augimo skatinimą ir stengtis, jog teigiamos šio proceso pasekmės paliestų kuo didesnę visuomenės dalį.²⁹ Kita vertus, pastebima ir priešinga tendencija: skatinant pasitikėjimą teisėsaugos sistema kartu sudaromos sąlygos ir ekonomikos augimui, kadangi stabili ir efektyvi teisinė sistema yra svarbus veiksnys kuriant palankią aplinką verslui, siekiant pritraukti užsienio investicijas bei užtikrinant privačios nuosavybės ir individualių teisių apsaugą.³⁰ Todėl tiek pasitikėjimas teisėsaugos sistema, tiek ekonomikos augimo skatinimas reikalauja vienodo dėmesio siekiant tvarių pokyčių kurioje nors iš šių sričių.

²⁷ Sööt M.-L., Rootalu K. Institutional Trust and Opinions of Corruption // *Public Administration and Development*, 2012, 32, p. 91–92.

²⁸ Marien S., Hooghe M. The Effect of Declining Levels of Political Trust on the Governability of Liberal Democracies // London, 2011, p. 7, 11–12, 17–18 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.psa.ac.uk/journals/pdf/5/2011/1146_638.pdf>; Jackson J. et al. Developing European indicators of trust in justice // *European Journal of Criminology*, 2011, 8 (4), p. 282–283.

²⁹ Lühiste K. Explaining trust in political institutions: Some illustrations from the Baltic States // *Communist and Post-Communist Studies*, 2006, 39, p. 493.

³⁰ The 2014 EU Justice Scoreboard, 2014, 4 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice/effective-justice/files/justice_scoreboard_2014_en.pdf>.

Igyvendinant šiuos uždavinius, pasitikėjimo valstybės institucijomis procentas nebūtinai akivaizdžiai didėtų. Minėtos strategijos tikslas – ne pakelti pasitikėjimo politinėmis ir teisėsaugos institucijomis procentus sociologinių apklausų metu, tačiau išugdyti aktyvesnę visuomenę. Apibendrinus teigtina, kad pasitikėjimas valstybės institucijomis yra viena iš efektyvios politikos įgyvendinimo sąlygų. Kaip rodo ankstesniame skyriuje atliktas tyrimas, pasitikėjimas politinėmis institucijomis ir pasitikėjimas teisėsaugos sistema Lietuvoje yra susiję reiškiniai, todėl kelti visuomenės narių pasitikėjimą šiomis institucijomis yra sudėtingas procesas, kompleksiškas bei ilgalaikis uždavinys, neišsprendžiantis egzistuojančios problemos vien taikant į trumpalaikę perspektyvą orientuotas priemones. Šios pastangos valstybei ne tik naudingos finansiškai, tačiau kartu yra būtinos užtikrinant demokratijos kokybę.

IŠVADOS

Tarp pasitikėjimo teisėsaugos sistema ir pasitikėjimo parlamentu, politinėmis partijomis bei politikais Lietuvoje egzistuoja vidutinio stiprumo statistiškai reikšmingas ryšys. Vis dėlto pasitikėjimas teisėsaugos sistema Lietuvoje yra labiausiai susijęs su pasitikėjimu policija, kurios veikla plačiausiai pastebima visuomenėje.

Ryšys tarp pasitikėjimo politinėmis bei teisėsaugos institucijomis yra būdingas tiek Rytų, tiek Vakarų Europos valstybėms. Sąsajomis tarp pasitikėjimo minėtomis institucijomis pasižymi ir naujosios Centrinės bei Rytų Europos demokratijos, ir Vakarų Europos šalys. Kartu šis ryšys yra būdingas tiek aukštu, tiek žemu pasitikėjimu politinėmis ir teisėsaugos institucijomis pasižyminčioms šalims.

Ryšys tarp pasitikėjimo politinėmis ir teisėsaugos institucijomis Lietuvoje žymi, jog nemaža dalis visuomenės narių nedaro griežtos perskyros tarp politinių bei teisėsaugos institucijų vertindami jų veiklą. Ši situacija gali lemti nepalankią socialinę atmosferą politinių ir teisėsaugos institucijų atžvilgiu, kai, krentant pasitikėjimo vienos iš minėtų institucijų rodikliams, tai gali neigiamai paveikti ir pasitikėjimą kitomis institucijomis.

LITERATŪRA

Mokslinės publikacijos

1. *Caparini M., Marenin O.* Crime, Insecurity and Police Reform in Post-Socialist CEE // *The Journal of Power Institutions in Post-Soviet Societies*, 2005, 2.
2. *Catterberg G., Moreno A.* The Individual Bases of Political Trust: Trends in New and

- Established Democracies // *International Journal of Public Opinion Research*, 2005, 18 (1).
3. *Dimitrova-Grajzl V., Simon E.* Political Trust and Historical Legacy: The Effect of Varieties of Socialism // *East European Politics and Societies*, 2010, 24/2.
  4. *Dobryninas A. et al.* Pasitikėjimo Lietuvos teisėsauga profiliai. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012.
  5. *Ehin P.* Political Support in the Baltic States, 1993–2004 // *Journal of Baltic Studies*, 2007, 38/1.
  6. *Grönlund K., Setälä M.* In Honest Officials We Trust: Institutional Confidence in Europe // *The American Review of Public Administration*, 2012, 42 (5).
  7. *Hooghe M.* Why There is Basically Only One Form of Political Trust // *British Journal of Politics and International Relations*, 2011, 13 (2).
  8. *Jackson J. et al.* Developing European indicators of trust in justice // *European Journal of Criminology*, 2011, 8 (4).
  9. *Kääriäinen J., Sirén R.* Trust in the police, generalized trust and reporting crime // *European Journal of Criminology*, 2011, 8 (1).
  10. *Kotzian P.* Conditional trust: The role of individual and system - level features for trust and confidence in institutions // *Zeitschrift für Vergleichende Politikwissenschaften*, 2011, 5.
  11. *Marien S., Hooghe M.* Does political trust matter? An empirical investigation into the relation between political trust and support for law compliance // *European Journal of Political Research*, 2011, 50.
  12. *Marien S., Hooghe M.* The Effect of Declining Levels of Political Trust on the Governability of Liberal Democracies. London, 2011 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.psa.ac.uk/journals/pdf/5/2011/1146_638.pdf>.
  13. *Mishler W., Rose R.* Mass Reaction to Regime Change in Eastern Europe: Polarization or Leaders and Laggards? // *British Journal of Political Science*, 1994, 24/2.
  14. *Mishler W., Rose R.* What Are the Origins of Political Trust?: Testing Institutional and Cultural Theories in Post-communist Societies // *Comparative Political Studies*, 2001, 34 (1).
  15. *Örkény A., Székelyi M.* Views on Social Inequality and the Role of the State: Posttransformation Trends in Eastern and Central Europe // *Social Justice Research*, 2000, 13/2.
  16. *Palidauskaitė J.* Vertybinis valstybės tarnautojo profilis šiuolaikinės Lietuvos politinės kultūros kontekste // *Politologija*, 2008, 2 (50).
  17. *Slomczynski K. M., Janicka K.* Structural Determinants of Trust in Public Institutions // *International Journal of Sociology*, 2009, 39 (1).

18. *Sööt M.-L., Rootalu K.* Institutional Trust and Opinions of Corruption // Public Administration and Development, 2012, 32.
19. *Sprott J. B., Greene C.* Trust and Confidence in the Courts: Does the Quality of Treatment Young Offenders Receive Affect Their Views of the Courts? // Crime and Delinquency, 2010, 56 (2).
20. The 2014 EU Justice Scoreboard, 2014 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice/effective-justice/files/justice_scoreboard_2014_en.pdf>.
21. *Tyler T. R.* Public Trust and Confidence in Legal Authorities: What Do Majority and Minority Group Members Want from the Law and Legal Institutions? // Behavioral Sciences & the Law, 2001, 19 (2).
22. *Žiliukaitė R.* Vertybiniai pokyčiai Lietuvos visuomenėje: nuo tradicinių link sekuliarių – racionalių vertybių // Sociologija. Mintis ir veiksmas, 2007, 1 (19).

Statistiniai duomenys

23. Europos socialinis tyrimas, 2010 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.europeansocialsurvey.org/>>.
24. Lietuvos statistikos departamentas, „Lietuvos nacionalinės sąskaitos 2009“, Vilnius, 2011.

Milda BURNYTĖ

Law Institute of Lithuania

TRUST IN POLITICAL AND LEGAL INSTITUTIONS IN LITHUANIA

Summary

This article examines the problem of low trust in political and legal institutions in Lithuania. In the context of European countries, Lithuania has one of the lowest rates of trust in political and legal institutions. The lack of trust in public institutions is interpreted in two ways. On the one hand, this indicator may show a critical position and skepticism of citizens towards public authorities. This skepticism facilitates effective control of democratic process. On the other hand, an unfavorable public opinion may have negative consequences for a proper functioning of democratic institutions. The main objective of this article is to investigate the relationship between trust in political and legal institutions in Lithuania and to evaluate the perspectives of increasing trust in the said institutions. To achieve this goal, the data of European Social Survey (2010) is analyzed. The results of empirical analysis show that a moderate relationship exists between trust in parliament, political parties, politicians and trust in legal institutions in Lithuania. However, trust in legal system in Lithuania is most strongly related with trust in police. The relationship between trust in political and legal institutions is detected in both Eastern and Western European countries. Relation between trusts in the said institutions is found in the new Central and Eastern European democracies and in the Western Europe states. At the same time, this relationship is also found in countries with different levels of trust in political and legal institutions. Relation between trust in political and legal institutions indicates that a significant part of society does not differentiate between activities of political and legal institutions. This situation may cause an unfavorable social atmosphere, when the low rates of trust in one public institution may also cause a decrease of trust in other public institutions. Considering relationship between trusts in the said institutions, in order to increase trust in public institutions it is insufficient to limit corresponding policies only by reforms oriented into sudden changes, but it is also necessary to define a long term strategy, which will be focused to make changes in the community culture. Therefore, the best way to increase trust in political and legal institutions is to combine measures proposed by both cultural and institutional theories.